

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลแม่แฝกใหม่ ที่มีสมาชิกในครอบครัวป่วยหรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ และปัญหาที่ผู้สูงอายุเผชิญหรือแบกรับอันเนื่องมาจากการที่สมาชิกในครอบครัวป่วยหรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ สภาพความยากลำบากและสาเหตุของความยากลำบาก รวมทั้งศึกษาบริการทางสังคมหรือสวัสดิการสังคมที่ผู้สูงอายุได้รับ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน และหารูปแบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมในการช่วยเหลือและลดภาระหรือปัญหาในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในครอบครัวที่มีผู้ป่วยหรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีสมาชิกในครอบครัวป่วยหรือตายด้วยโรคเอดส์ ซึ่งในชุมชนมีประมาณ 52 ครอบครัว แต่ในงานวิจัยนี้ต้องการกลุ่มตัวอย่างเพียง 10 คน จึงใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยให้กลุ่มเทียนแห่งชีวิต ซึ่งเป็นการรวมตัวของผู้ติดเชื้อเอดส์และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ เป็นผู้เลือกให้

วิธีการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้สูงอายุ สมาชิกที่เหลือในครอบครัวผู้ติดเชื้อ เพื่อนบ้านของผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ชมรมต่างๆ และผู้นำองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน การเสวนากลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนาและมีการตีความหมายของข้อมูลอย่างมีเหตุผล โดยจะวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผลการวิจัยพบว่า

ผู้สูงอายุที่เป็นกรณีศึกษาเกือบทั้งหมดมีฐานะค่อนข้างยากจน แต่ทุกคนยังมีการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข บ้างทำอาชีพรับจ้าง มีรายได้พออยู่ไปวันๆ ใช้ชีวิตเรียบง่าย กินน้อยใช้น้อย ลูกๆมีครอบครัวของตนเองอยู่รวมกับพ่อแม่บ้าง แยกกันไปอยู่ต่างหากบ้าง ส่วนใหญ่ได้รับเงินจุนเจือจากลูกๆ มีชีวิตอยู่อย่างสบาย บางคนไม่ต้องทำงานแล้ว เนื่องจากลูกๆเลี้ยงดู ตายายเพียงช่วยเฝ้าบ้าน เลี้ยงหลานให้ โดยค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงหลาน พ่อแม่ของหลานเป็นผู้รับผิดชอบ ผู้สูงอายุบางคนกล่าวว่า ช่วงชีวิตก่อนที่เอดส์จะเข้าสู่ครอบครัวตนเองนั้น "เป็นช่วงชีวิตที่ดีที่สุด" ของตนด้วย

เมื่อลูกติดเชื้อและปรากฏอาการป่วย ผู้สูงอายุบางส่วนย้ายจากครอบครัวของลูกที่ดูแลตนเองอยู่ไปอยู่บ้านลูกที่ป่วย เพื่อช่วยดูแลรักษาพยาบาลลูกและช่วยเลี้ยงหลาน แต่บางส่วนซึ่งเป็นส่วนใหญ่รับลูกหลานกลับมาอยู่กับตน (ส่วนใหญ่ลูกๆเป็นฝ่ายย้ายกลับไปอยู่กับพ่อแม่เมื่อรู้ว่าติดเชื้อและป่วย) ลักษณะเช่นนี้ก่อผลกระทบต่อผู้สูงอายุหลายประการ ได้แก่ (1) ผลกระทบด้านร่างกายที่ต้องแบกรับดูแลลูกหลาน (2) ผลกระทบด้านจิตใจที่เกิดความรู้สึก "หดหู่ ท้อแท้ สิ้นหวัง หมดกำลังใจ" บางคนทุกข์ระทมใจ "ร้องไห้จนไม่รู้จะร้องอย่างไร" (3) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การเจ็บไข้ได้ป่วยของลูกๆส่งผลถึงภาวะเศรษฐกิจต้องใช้เงินจำนวนมาก และ (4) ผลกระทบด้านสังคม ถูกมองจากชาวบ้านด้วยสายตารังเกียจ หวาดกลัว ไม่ไว้วางใจ ฯลฯ

สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการจากสังคม มี 2 ประเด็นหลัก คือ (1) ความต้องการเพื่อหลาน คือต้องการให้หลานมีหลักประกันว่าจะได้เรียนหนังสือจนกว่าจะมีอาชีพทำงานได้ และให้หลานมีหลักประกันการรักษา

พยายามเจ็บป่วย และ (2) ความต้องการเพื่อตนเอง ซึ่งจะส่งผลไปถึงหลาน คือ ต้องการมีรายได้แน่นอน เพื่อจะได้มีเงินไปเลี้ยงดูหลานได้อย่างสบายใจ